

ОСОБЛИВОСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Обґрунтовано необхідність автоматизації аналізу фінансового стану підприємства. Проаналізовано особливості автоматизації зовнішнього та внутрішнього фінансового аналізу та запропоновано комплексний підхід до автоматизації фінансового аналізу.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова стійкість, внутрішній фінансовий аналіз, зовнішній фінансовий аналіз, автоматизація фінансового аналізу.

Постановка проблеми. Однією з ключових характеристик сучасної економічної системи є її динамічність. Умови функціонування підприємств часто змінюються як під дією внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Різка зміна внутрішніх процесів і зовнішніх чинників може значно погіршити фінансове становище підприємства, тому необхідний постійний контроль і аналіз фінансового стану підприємства. Одним з основних факторів успішного функціонування підприємства є забезпечення його фінансової стійкості незалежно від зміни зовнішніх умов, яке можливе лише за умови постійного оперативного контролю за фінансовим станом підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження фінансового стану підприємства є актуальним питанням сьогодення. Йому багато уваги приділяють вітчизняні вчені, які пропонують різноманітні підходи до оцінювання фінансового стану, зокрема: М.Д. Білик, І.О. Бланк, В.А. Забродський, Г.О. Крамаренко, В.М. Кремень, М.Я. Коробов, М.Л. Котляр, Н.А. Кизим, Л.Н. Лахтіонова, Н.А. Мамонтова, А.В. Матвійчук, Н.Ю. Невмержицька, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.В. Ткаченко, Г.В. Савицька, Н.В. Тарасенко, К.В. Орехова, О.С. Філімоненков, Ю.С. Цал-Цалко, Л.М. Шабліста, Л.В. Шірінян, С.Я. Щепетков та інші.

Дослідженням і розробкою методологічних і методичних підходів до оцінювання фінансового стану підприємства та фінансової стійкості займаються і російські вчені: М.С. Абрютіна, Л.В. Андреева, В.В. Ковальов, В.І. Макаре'єва, Е.В. Негашев, Л.А. Орланюк-Малицька, В.М. Родіонова, Р.С. Сейфулін, О.В. Сисоєва, М.А. Федотова, А.Д. Шеремет.

Не розв'язані раніше частини загальної проблеми. Існує багато підходів до визначення та оцінювання фінансової стійкості підприємства, але досить мало уваги приділяється практичному застосуванню розроблених методів та зручності їх використання. Пропоновані методики проведення аналізу вимагають значних обчислень, тому доцільний розгляд питання щодо автоматизації проведення фінансового аналізу.

Постановка завдання. Дослідження спрямоване на аналіз існуючих підходів до автоматизації аналізу фінансового стану підприємства, вивчення готових інструментів для автоматичного проведення аналізу, пошук можливих шляхів вдосконалення існуючих додатків і нових підходів до автоматизації процесу фінансового аналізу.

Виклад основного матеріалу. Головною метою фінансової діяльності є досягнення прибутковості підприємства і пошук резервів зміцнення фінансового стану підприємства для ефективного розвитку виробництва й отримання максимального прибутку [1]. Основними завданнями фінансового аналізу є: оцінювання фінансової стійкості та рентабельності підприємства; визначення ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами; дослідження ліквідності та платоспроможності підприємства; дослідження стану підприємства на фінансовому ринку та ідентифікація його конкурентоспроможності; визначення ефективності використання фінансових ресурсів [2].

Підходи до проведення фінансового аналізу можна розділяти за різними ознаками. Класифікацію фінансового аналізу а також моделей та методів оцінки фінансового стану наведено у [3]. Зокрема, автори поділяють проведення аналізу фінансового стану підприємства за організаційними формами на зовнішній і внутрішній.

Зовнішній аналіз здійснюється партнерами підприємства, контролюючими органами за даними офіційної звітності. Особливостями зовнішнього фінансового аналізу є: велика кількість користувачів; множинність цілей та інтересів господарських суб'єктів; максимальна прозорість результатів аналізу для користувачів. Основний зміст зовнішнього аналізу полягає в оцінці прибутковості та рентабельності, ліквідності балансу; фінансової стійкості та кредитоспроможності; ефективності використання власного і залученого капіталу; кризового стану та загрози банкрутства.

Внутрішньогосподарський фінансовий аналіз здійснюється аналітиками підприємства

і ґрунтується на широкій інформаційній базі, включаючи й оперативні дані. Зміст цього аналізу стосується оптимізації фінансового управління, удосконалення організації виробництва та реалізації продукції, обґрунтування бізнес-планів, поліпшення маркетингових послуг тощо. Таким чином, внутрішній фінансовий аналіз, доповнюючи зовнішній, більш глибоко досліджує причини сформованого фінансового стану підприємства, ефективність використання основних засобів і оборотних активів, взаємозв'язок показників діяльності фірми. Тільки всебічний аналіз дає можливість реально оцінити стан справ на підприємстві, розробити конкретну політику і шляхи максимізації прибутку [3].

На сьогодні розроблено багато методик оцінювання фінансового стану підприємства. Під час фінансового аналізу підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, моделі та методи аналізу. Їх кількість і діапазон використання залежать від поставленої мети та визначаються завданнями аналізу у кожній окремій ситуації.

Залежно від мети аналізу досліджуються різні показники діяльності підприємства.

Система показників, які детально та всебічно характеризують фінансовий стан підприємства, дозволяє об'єктивно аналізувати всі аспекти діяльності. Однак жоден із них індивідуально не дає вичерпної інформації щодо умов функціонування та прибутковості фірми. Лише комплексний аналіз показників дає підстави для ґрунтовних висновків [4,5]. Розрахунок усіх необхідних показників і коефіцієнтів, а також порівняння їх із нормативними значеннями вимагає великої кількості хоч і не складних, проте, громіздких обчислень, а отже, і значних затрат часу, що суттєво знижує один з основних факторів фінансового аналізу – оперативність. Крім того, можливий негативний вплив людського фактору – при виконанні однотипних рутинних операцій можуть виникати помилки в розрахунках. усі ці фактори підкреслюють очевидність необхідності автоматизації проведення аналізу фінансового стану.

У літературі часто розглядається необхідність автоматизації зовнішнього фінансового аналізу з точки зору потенційного інвестора при виборі можливого об'єкта інвестування. Для автоматизації такого аналізу важливим фактором є доступ до коректних даних про фінансовий стан досліджуваного об'єкта. Приклад автоматизації даного процесу наведено у [6]. Автором досліджено можливе джерело отримання необхідної інформації та розроблено певний інструментарій для автоматизації її аналізу. Платформою для автоматизації автором обрано табличний процесор Microsoft Excel. Хоча такий варіант не бездоганний, проте він спрощує проведення

розрахунків та значно економить час для прийняття управлінських рішень. Можливими недоліками даного інструменту є те, що його основа - це використання формул та вбудованих функцій Microsoft Excel і, якщо не встановити заборону на зміну відповідних комірок, недосвідчений користувач може помилково змінити алгоритм розрахунку, сам не знаючи про це й отримувати хибні дані результату аналізу. Усунути даний недолік можна, використавши вбудовану мову програмування VBA для побудови алгоритмів розрахунку показників та для зручнішого подання результатів аналізу – наприклад, автоматичне виділення різними кольорами показників, що свідчать про стабільний фінансовий стан підприємства та критичних показників, значення яких відхиляються від нормативних значень. Крім того можна використати більш професійну платформу для розробки програмного додатку, яка б не залежала від іншого програмного забезпечення і давала змогу створювати самостійні програмні додатки, використання яких не вимагатиме додаткових витрат, таких як оплата ліцензії Microsoft Office. Оптимальна побудова інструменту аналізу з використанням веб-технологій. Сучасні інтернет-технології дозволяють розробляти програмні продукти, незалежні від операційної системи користувача, та роблять можливим використання їх на будь-якому пристрої через мережу Інтернет. Таким чином користувачі можуть прийняти оперативне рішення на основі проведеного аналізу навіть через мобільний телефон чи планшет.

Такий підхід до автоматизації фінансового аналізу вимагає залучення спеціалістів з розробки програмного забезпечення, а відповідно та значніших фінансових витрат і більшого терміну розробки. Проте готове програмне рішення можна пропонувати як комерційний фінансовий сервіс і отримувати додаткову фінансову винагороду.

Не менш важлива автоматизація внутрішнього фінансового аналізу. Звичайно, при наявності досконалого інструментарію для зовнішнього аналізу його можна використовувати і для аналізу фінансового стану свого підприємства, однак є суттєва незручність, яка полягає в необхідності постійного введення вихідних даних для аналізу. Якщо при зовнішньому аналізі такої ситуації уникнути практично неможливо, то для внутрішнього аналізу всі необхідні дані знаходяться у внутрішній обліковій системі підприємства, адже практично всі сучасні підприємства використовують певні системи автоматизації бухгалтерського та управлінського обліку.

Джерелами інформації для здійснення аналізу й оцінки фінансового стану є офіційна фінансова звітність, затверджена наказом

Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. із змінами внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів № 627 від 27.06.2013 р. Вона містить такі основні документи: Баланс (форма № 1); Звіт про фінансові результати (форма № 2); Звіт про рух грошових коштів (форма № 3); Звіт про власний капітал (форма № 4) [7].

Усі ці дані вже є в електронному вигляді в інформаційній системі підприємства, і їх можна використати, щоб зекономити час і попередити помилки, які можуть виникнути при ручному внесенні даних у програмний додаток. Одним із можливих підходів є розробка функції імпорту вихідних даних у програмний додаток. Користувачеві надаються вимоги щодо структури даних, це можуть бути файли Excel, dbf – чи xml – файли. Підготувавши дані в певному регламентованому вигляді за допомогою існуючої на підприємстві інформаційної системи, за кілька нескладних операцій можна отримати інформацію про фінансовий стан підприємства.

Ще одним можливим підходом до автоматизації внутрішнього фінансового аналізу є розробка програмного додатка засобами самої інформаційної системи, звісно якщо система є системою з відкритим програмним кодом. Складні корпоративні інформаційні системи, які використовуються великими підприємствами у своєму складі містять цілі фінансові модулі з уже розробленими функціями аналізу та прогнозування фінансового стану. Підприємства середнього та малого бізнесу використовують, переважно, інформаційні системи-конструктори такі як «1С:Підприємство» й «Акцент», які налаштовуються під потреби та інформаційні процеси конкретного підприємства. Ці інформаційні системи дозволяють досвідченим користувачам змінювати існуючі та створювати нові програмні модулі за допомогою вбудованої мови програмування. Саме для таких підприємств актуальна розробка власного модуля фінансового аналізу засобами інформаційної системи.

Перевагами такого підходу є:

- відсутність необхідності занесення даних для аналізу – всі необхідні дані вже є в системі;

- можливість аналізу динаміки фінансового стану – оскільки всі дані зберігаються в єдиній базі даних, можна зручно і швидко відстежувати динаміку зміни фінансового стану підприємства;

- відстеження критичних точок фінансового стану – використання єдиної інформаційної бази дозволяє проводити глибокий причинно-наслідковий аналіз фінансових показників і виявляти негативні тенденції того чи іншого показника на ранніх стадіях і запобігати критичним ситуаціям;

- можливість здійснювати прогнозування фінансового стану підприємства з урахуванням тенденції попередніх періодів і поточного проміжного стану, що дозволить запобігти можливим кризовим ситуаціям чи на всю потужність використати наявний фінансовий потенціал.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Одним із вирішальних факторів фінансової стійкості та стабільності підприємства є постійний контроль за його фінансовим становищем, оперативне виявлення негативних відхилень та прийняття виважених управлінських рішень для їх ліквідації. Це можливо лише за наявності надійного, зручного та швидкого інструментарію для проведення фінансового аналізу. Цим інструментом може бути як окремих програмний додаток, так і комплексне рішення для автоматизації всієї діяльності підприємства, в тому числі і фінансового обліку.

Оскільки методики проведення фінансового аналізу для підприємств однакові, а вхідна інформація регламентована, то доцільна розробка програмних модулів фінансового аналізу для поширених інформаційних систем обліку як для власного використання і як комерційний програмний продукт, що може принести додаткову фінансову вигоду.

Список літератури

1. Финансовое положение предприятия : Оценка, анализ, планирование / ; под ред. Чуписи А. В. – Сумы : Унив. КН., 1999. – 332 с.
2. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент / А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 535 с.
3. Азарова А. О., Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства / А. О. Азарова, О. В. Рузакова. — Вінниця : ВНТУ, 2010. — 172 с.
4. Лазаришина І. Д. Удосконалення інституційних підходів до методики фінансового аналізу / І. Д. Лазаришина // Фінанси України. – 2004. – №1. – С. 44-48.
5. Турило А. М. Методологічні підходи до оцінки фінансового стану підприємства / А. М. Турило // Фінанси України. – 2007. – №3. – С. 100-104.
6. Досяк О. І. Система автоматизованого аналізу фінансового стану підприємства / О. І. Досяк // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – С. 286-294.
7. Мозенков О. П. Банкрутство і санація підприємства і практика кризового управління / О. П. Мозенков. – Харків : Просвіта, 2001. – 270 с.
8. Кремень В. М. Оцінювання фінансової стійкості підприємства / В. М. Кремень, С. Я. Щепетков // Актуальні проблеми економіки № 1(115), 2011 – С. 107-116.
9. Матвійчук А. В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного

- аналізу / А. В. Матвійчук. – Вісн. НАН України, 2010.– № 9 – С. 24-46.
10. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23 лютого 1998 р.
11. Осмоловский В. В. Теория анализа хозяйственной деятельности / В. В. Осмоловский – Минск : Новое знание. – 2001. – 188 с.
12. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України № 49/121 від 26 січня 2001 р. (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів N 2/23 (z0188-13) від 04.01.2013)
13. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности: учебное пособие / Г. В. Савицкая – М. : ИНФРА-М. – 2003. – 169 с.
14. Фінансовий словник-довідник / [Дем'яненко М.Я., Лузан Ю.Я. та ін.] ; за ред. Дем'яненка М. Я. – К. : ІАЕУААН. – 2003.

Аннотация

Александр Савко

ОСОБЕННОСТИ АВТОМАТИЗАЦИИ АНАЛИЗА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

Обоснована необхідність автоматизації аналізу фінансового стану підприємства. Проаналізовані особливості автоматизації зовнішнього і внутрішнього фінансового аналізу і пропонується комплексний підхід к автоматизації фінансового аналізу.

Ключевые слова: *фінансове становище, фінансова стійкість, внутрішній фінансовий аналіз, зовнішній фінансовий аналіз, автоматизація фінансового аналізу.*

Summary

Oleksandr Savko

AUTOMATION OF ANALYSIS OF THE FINANCIAL CONDITION OF THE ENTERPRISE

The need to automate the analysis of financial condition where considered. The features of automating external and internal financial analysis where analyzed. An integrated approach to the automation of financial analysis where proposed.

Keywords: *financial position, financial stability, internal financial analysis, external financial analysis, automation of financial analysis.*